

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ-ХОРЕОГРАФІВ ТА ЇЇ ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ

Шеремета Василь Іванович,
м. Івано-Франківськ

У статті автор аналізує освітньо-професійні програми підготовки педагогів-хореографів у вищих мистецьких навчальних закладах та вчителів ритміки і хореографії в педагогічних інституціях, обґрунтовує шляхи їх практичної реалізації.

Ключові слова: вища освіта, хореографічна підготовка, підготовка фахівців, спеціальність «Хореографія».

Освітньо-професійна програма підготовки фахівців-хореографів, як перелік нормативних і вибіркового навчальних дисциплін із визначенням обсягу годин, відведених для їх вивчення, а також форм підсумкового контролю знань, вмінь та навичок студента, сьогодні не є загальноприйнятою для вищих навчальних закладів мистецького спрямування України, які ведуть підготовку спеціалістів хореографічного мистецтва. Кожен вищий мистецький навчальний заклад розробляє свої освітньо-професійні програми, що вносять деяку розбіжність в зміст навчально-виховного процесу загалом в Україні і при цьому часто з переліку навчальних дисциплін випадають деякі важливі предмети, які, як вважає відповідний вищий навчальний заклад, не є важливими, що на нашу думку часто є помилковим.

Дана програма реалізується через наукове і методичне обґрунтування, відображене в структурно-логічній схемі підготовки майбутніх фахівців, зміст освіти яких складається як з нормативної так і вибіркової частин де, нормативна частина визначається відповідними галузевими державними стандартами освіти як сукупністю норм, що з'ясовують вимоги до освітньо-кваліфікаційного рівня. На даний час щодо підготовки спеціалістів хореографічного мистецтва такого єдиного державного стандарту не існує. Вибіркова частина визначається вищим навчальним закладом.

Саме тому узгодження між освітньо-професійними програмами підготовки фахівців-хореографів та педагогів-хореографів і тим що здійснюється на практиці у вищих навчальних закладах є актуальною проблемою.

Метою статті є аналіз вимог до підготовки педагогів-хореографів у теорії і практиці роботи сучасного ВНЗ.

Державний стандарт вищої освіти передбачає навчання студентів за відповідним навчальним робочим планом, який складається на основі типового навчального плану, затвердженого вищим навчальним закладом і погодженого з Міністерством освіти і науки. Молоді та спорту України. Навчальний план визначає перелік і обсяг нормативних і вибіркового навчальних дисциплін, послідовність їх вивчення, конкретні форми проведення навчальних занять і їх обсяг, графік навчального процесу, форми та способи проведення поточного і підсумкового контролю.

Робочий навчальний план в свою чергу складається для конкретизації планування навчального процесу на кожний навчальний рік, де розподіл дисциплін йде за навчальними циклами: гуманітарні та соціально-економічні, фундаментальні, професійно-орієнтовані дисципліни, дисципліни вільного вибору навчальним закладом, дисципліни вільного вибору студентом і визначені форми аудиторної (лекції, практичні, лабораторні і семінарські заняття), самостійної та індивідуальної роботи, курсові роботи (проекти), та різні види практик, підсумковий контроль знань, державні іспити. При цьому зазначається кількість навчальних годин для засвоєння певного обсягу навчального матеріалу з урахуванням нормативів використання часу [1].

Перелік дисциплін, розподіл їх за семестрами, час відведений на їх викладання, визначається залежно від спеціальності, спеціалізації, кваліфікації майбутнього фахівця.

Саме тому, доволі часто спостерігається вилучення з навчальних планів в деяких вищих навчальних закладах таких

фахових предметів як «Ритміка і основи хореографії», «Гра на музичному інструменті» тощо; зменшення кількості годин на опанування деякими навчальними дисциплінами і зокрема «Методика викладання віртуозних рухів», «Зразки народної хореографії». Проте деякі дисципліни, як на нашу думку, вивчаються занадто поглиблено («Історія українського і зарубіжного театру», «Історія образотворчого мистецтва», «Історія музики») при цьому упускається місце і роль хореографії в сценічно-драматичній дії у театральних виставах, а також не враховується той факт, що і музичне, і образотворче мистецтво є невід'ємними частинами танцювального мистецтва. А основна увага приділяється вивченню витворів з перерахованих видів мистецтва без будь-якого їх зв'язку з хореографією [3, с.12].

Навчальні предмети «Історія українського побуту і костюму», «Історія костюму та сценічного оформлення» багато в чому копіюють один одного, що теж недопустимо при розподілі тижневого навантаження.

Навчальними планами передбачена певна кількість годин на індивідуальну роботу викладача з студентом для підвищення його професійного рівня. Однак зменшення цієї кількості годин в деяких вищих навчальних закладах через недооцінку важливості цієї ланки роботи, в свою чергу призводить до зниження якості підготовки, що не відповідає освітньо-кваліфікаційній характеристиці, яка включає основні вимоги до професійних якостей, теоретичних знань, виробничих вмінь та навичок майбутніх спеціалістів, які б в свою чергу відповідали визначеному освітньому рівню і забезпечували успішне виконання професійних обов'язків.

Заслугує на увагу підготовка фахівців з хореографічного мистецтва у педагогічних інститутах - вчителів початкової освіти з додатковою спеціалізацією «хореографія», тобто вчителів ритміки і хореографії загальноосвітніх шкіл та позашкільних закладів освіти, керівників дитячих хореографічних колективів[4].

Порівняльний аналіз навчальних планів з підготовки спеціалістів хореографічного мистецтва в мистецьких вищих навчальних закладах різних рівнів акредитації свідчить про те, що вони кардинально відрізняються як змістом так і метою підготовки таких самих фахівців на факультетах початкової освіти.

Так підготовка як в перших так і в других включає в себе опанування теорією і методикою викладання «класичного танцю», «народно-сценічного танцю», «історико-побутового танцю», «мистецтвом балетмейстера», «історією хореографічного мистецтва» та «методикою роботи з хореографічним колективом». Проте, навчання цим предметам суттєво відрізняється кількістю годин відведених на їх опанування. Це в першу чергу пов'язано з кваліфікацією, яку отримують випускники мистецьких вищих навчальних закладів для I – II рівнів акредитації – організатор культурно-дозвілєвої діяльності, керівник ансамблю народного танцю, для III – IV рівнів акредитації – балетмейстер-хореограф, викладач фахових дисциплін, артист, і педагогічних інститутів – вчитель початкової освіти та вчитель ритміки і хореографії [2; 3; 4].

Окрім того, підготовка спеціалістів у вищих мистецьких навчальних закладах більш поглиблена, оскільки включає в себе ще і окремі специфічні предмети («методика викладання віртуозних рухів», «дуєтно-сценічний танець», «зразки народної хореографії», «акторська майстерність та режисура в хореографії», «автентичний танець та його сценічна обробка», «менеджмент в галузі хореографічного мистецтва») [2].

Як окремий навчальний предмет у мистецьких вищих навчальних закладах III – IV рівнів акредитації виділено «Теорію і методику викладання українського народно-сценічного танцю», який сприяє насиченню змісту професійної підготовки педаго-

гів-хореографів елементами української національної культури.

Окрім того, в деяких вищих мистецьких навчальних закладах існують факультети, які згідно навчальних та робочих програм, готують спеціалістів зокрема з класичної, сучасної та спортивно-бальної хореографії, які спрямовані на підготовку фахівців для потреб ринку праці з конкретного виду хореографічного мистецтва і задоволення запитів та потреб підростаючого покоління у відповідній сфері естетичного виховання,

Що стосується підготовки вчителів хореографічних дисциплін в педагогічних інститутах, то необхідно зазначити, що на відміну від підготовки такої ж категорії спеціалістів на мистецьких спеціальностях у вищих навчальних закладах, окрім традиційних хореографічних навчальних дисциплін, передбачено поглиблене вивчення предметів, які дають відповідне їх педагогічне спрямування, а саме - дидактика, теорія виховання, історія педагогіки, загальна психологія, педагогічна і вікова психологія, порівняльна педагогіка, основи педагогічної майстерності, соціальна психологія тощо, перелік яких в навчальних планах визначається з урахуванням особливостей відповідної спеціальності. Однак вони не передбачені в навчальних планах з підготовки відповідних кадрів на мистецьких спеціальностях, де основна увага акцентується на вузькопрофільній підготовці митця хореографа, що в деякій мірі суперечить не тільки освітньо-кваліфікаційній характеристиці даної спеціальності, але і стратегічним цілям мистецької освіти.

Саме тому, на нашу думку, важливе місце у всебічному розвитку майбутнього педагога-хореографа відіграє навчальна дисципліна «Методика роботи з хореографічним колективом», яка покликана на формування головних критеріїв психолого-педагогічної компетенції майбутнього педагога, його уміння методично адаптувати знання відповідно до вікових та індивідуальних особливостей своїх вихованців, вміння розвивати у них перцептивну та логічну діяльність, здатність відтворювати в їх уяві образи, спрямовувати і коригувати взаємодію пізнавальної, емоційної, вольової сфер, скеровувати на дотримання морально-етичних норм поведінки.

Аналіз програмових вимог з даного предмета провідних вищих навчальних закладів України засвідчує її деяку застарілість, адже створювались вони для спеціалізації «Керівник самодіяльного дитячого хореографічного колективу», що для сучасних спеціальностей є недостатнім, оскільки методика перебуває у постійному розвитку, змінюється, збагачується новими методами і прийомами відповідно до вимог часу. Педагог повинен постійно стежити та орієнтуватися у змінах в методиці викладання, оскільки застосування шаблонних, застарілих прийомів може призвести до того, що у вихованця буде знищено творчу основу його інтелектуального розвитку. Успіх викладання можливий тільки тоді, коли педагог у своїй роботі користується різноманітними прогресивними методичними прийомами, які опираються на науково-теоретичні положення, що підлягають принципам дидактики [3, с.16].

В основу навчальних програм з «Методики роботи з хореографічним колективом» на даний час покладено:

- коротка історична довідка про хореографічне самодіяльне мистецтво і його роль в художньому вихованні підростаючого покоління;

- роль ритміки і хореографії в музично-естетичному вихованні підлітків в загальноосвітніх установах;

- основні моменти з організації роботи дитячого хореографічного колективу, планування його роботи;

- підбір репертуару для різновікових груп дітей.

В даному переліку відсутні і не враховані методи і принципи роботи в професійних танцювальних колективах, а також в позашкільних навчальних закладах, в які направляються випускники вищих мистецьких закладів освіти для подальшого працевлаштування, адже отримана ними кваліфікація дозволяє бути як артистом балету так і хореографом-балетмейстером - викладачем.

Однак, аналіз освітньо-кваліфікаційних вимог та навчальних планів з підготовки за спеціальністю 6.020202, 7.020202 «Хореографія» засвідчує, що між ними є певні розбіжності. Так

в освітньо-кваліфікаційних вимогах вказано, що випускник (спеціаліст-хореограф) повинен мати глибокі знання з педагогіки та досконало володіти прийомами педагогічної майстерності. Проте навчальним планом на вивчення даного предмету відведено тільки від 54 до 108 годин (за вибором ВНЗ), що на нашу думку є недостатнім, оскільки вивчення необхідного обсягу педагогічного матеріалу потребує збільшення кількості годин на їх засвоєння, а програмові вимоги з навчального предмету «Методика роботи з хореографічним колективом» необхідно вдосконалити згідно вимог до підготовки високопрофесійних спеціалістів, а це в свою чергу створить умови для цілісного і повноцінного педагогічного процесу, де цілеспрямована, насичена змістом, організаційно оформлена взаємодія педагогів і студентів буде спрямована на вирішення розвиваючих, навчальних і виховних завдань [3; 4].

Окрім того, аналіз змісту роботи вищих навчальних закладів з підготовки спеціалістів-хореографів засвідчує, що в більшості з них у зміст навчання покладено дещо односторонню підготовку артиста балету або педагога-хореографа, що призводить до чіткого розподілу на виконавське мистецтво та хореографічно-педагогічну підготовку, що не завжди дає бажані результати, оскільки педагогам-хореографам, які займаються викладацькою діяльністю бракує виконавської техніки та концертно-сценічної практики для подальшого вміння чіткої демонстрації, а хореографам-виконавцям, в тому числі і хореографам-балетмейстерам, що окрім виконавської діяльності займаються викладанням бракує певних педагогічних знань. І як наслідок, поєднання цих аспектів, як правило, долається самостійно, інтуїтивно-емпіричним методом (шляхом спроб і помилок) у процесі накопичення досвіду роботи і подальшої самоосвіти, що не завжди приносить бажані результати.

Саме тому, проблема наукового обґрунтування змісту хореографічної освіти у вищому навчальному закладі, систематизація обсягу навчального матеріалу, створення цілісної системи повноцінної підготовки спеціалістів, розробка нових науково-методичних засад в галузі вищої хореографічної освіти належить до актуальних проблем загальної естетичної культури та вимагає подальшої розробки та удосконалення теоретичного курсу по опануванню студентами психолого-педагогічних компонентів у навчальній діяльності, які повинні бути включені в навчальні плани дисципліни «Методика роботи з хореографічним колективом», адже частіше за все спеціаліст-хореограф поєднує у своїй роботі функції педагога, балетмейстера і репетитора, проводить навчальні заняття з опанування основ хореографії, підвищує рівень їх знань, демонструє танцювальні рухи, сприяє підвищенню рівня виконавської техніки й відповідних умінь, займається постановкою танцювального витвору - створює художній задум, композицію і малюнок, підбирає музику і костюми, працює над чіткістю та синхронністю елементів танцю, комбінаціями з танцювальних рухів, виразними засобами, виконавською майстерністю учасників.

В обов'язки педагога-хореографа входить і забезпечення виступів колективу на концертах, оглядах, фестивалях. Саме тому він повинен вміло поєднувати творчу художню роботу з навчально-виховною, для чого він повинен мати відповідну підготовку в області хореографії, знати її теорію і методику, володіти основами теорії музики, сценографії, костюма. Добре орієнтуватися в питаннях як загальної та вікової педагогіки, психології, анатомії, фізіології.

Аналіз освітньо-кваліфікаційних вимог з підготовки педагогічних кадрів у галузі хореографічного мистецтва дозволяє зробити висновок, що в основу логіки і змісту спеціальної підготовки покладено оволодіння загальними принципами створення хореографічного твору та специфічними педагогічними методами, оскільки хореограф є не тільки творцем але й учителем.

Саме тому, як на нашу думку, викладання навчальних дисциплін з хореографії як у вищих педагогічних так і у мистецьких навчальних закладах повинно базуватися на ряді принципів, а саме: виховному характері учіння, який ґрунтується на ідеї народності навчання, науковості, систематичності, доступності і

посильності навчання, свідомій навчально-пізнавальній активності студента, наочності навчання, відповідності методів навчання індивідуальним психологічним особливостям і природним фізичним даним студентів.

Реалізація принципу виховного характеру учіння включає декілька напрямків: зв'язок змісту навчального матеріалу з суспільно-політичним життям країни, з сучасною наукою і мистецькими надбаннями, формування матеріалістичного світогляду, наукового підходу до розуміння світу і його законів, виховання моральних якостей особистості, формування почуттів, переживань, вражень, які виникають в процесі навчання, розвиток і формування розумових здібностей.

Головне педагогічне завдання навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах, що здійснюють підготовку спеціалістів-хореографів є розкриття індивідуальності, вихо-

вання хореографа-творця, який володіє високим інтелектом, абстрактним і парадоксальним мисленням, способами виразу внутрішнього світу через індивідуальну форму руху, а також педагогічними прийомами передачі своїх ідей, задумів і знань учням-виконавцям в процесі майбутньої професійної діяльності.

Викладені вище судження свідчать про те, що в сучасних умовах, коли розширюються вимоги щодо професійних якостей висококваліфікованих кадрів за спеціальністю «Хореографія», необхідним є створення структурно-функціональної моделі безперервної, багаторівневої та методично обґрунтованої її підготовки.

Усе це в сукупності допоможе усунути розбіжності, які ставляться до вимог підготовки педагогів-хореографів і реальним станом цього процесу, в якому він перебуває в сьогоденні.

Література та джерела

1. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / [З.Н.Курлянд, Р.І.Хмельюк, А.В.Семенова та ін.; За ред. З.Н. Курлянд]. – 3-є вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 495 с.
2. Слєпкань З.І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: Навч. посіб. / З.І.Слєпкань – К.: Вища шк., 2005. – 239 с.
3. Стасько Б.В. Педагогічне спрямування хореографічної підготовки майбутніх учителів початкових класів: [Текст] / Б.В.Стасько. - К., 1993. – 142с.
4. Фриз П.І. Теорія і методика хореографічної роботи з дітьми: Навч.-метод. посіб. / П.І.Фриз. – Дрогобич: ДДПУ. – 2006 – 198 с.
5. Якса Н.В. Основи педагогічних знань: Навч. посіб. – К.: Знання, 2007. – 358 с.

В статтє автор анализуєт образовательно профессиональные программы подготовки педагогов-хореографов в высших художественных учебных заведениях и учителей ритмики и хореографии в педагогических институтах, обосновывает пути их практической реализации.

Ключевые слова: высшее образование, хореографическая подготовка, подготовка специалистов, специальность «Хореография».

In this article the author examines the educational and professional programs to prepare teachers choreographers in higher arts education institutions and teachers rhythms and choreography in educational institutions, and justify the ways of their implementation.

Key words: higher education, choreographic preparation, preparation of specialists, speciality, is «Choreography».